

ТРИДЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDEN'Ń**
UKRAÏNIENNE

Число 35 (343) рік вид. VIII. 11 вересня 1932 р. Ціна #р. 2 Prix 2 fr.

Париж, неділя, 11 вересня 1932 року.

Система позаочного навчання знайшла собі широке розповсюдження в культурних країнах і Західної Європи, і Америки, даючи змогу багатьом, позбавленим більших грошових засобів, здобути собі невеликим коштом потрібні знання, а тим самим поліпшити й своє матеріальне становище. Особливо припадають ці методи набування відповідної освіти за наших часів тяжкої економічної кризи. А надто вказаний і корисний цей шлях для нас, українців, однаково й для тих, хто перебуває на рідній землі по-за межами совітської в'язниці народів, і для тих, хто опинився на чужині, на еміграції. Відсутність на українських землях вищих шкіл, неможливість для переважної більшості шкільної молоді продовжувати студії в чужих університетах та політехниках в себе вдома чи вдатися по науку закордон, необхідність для емігрантів, зв'язаних працею за-для шматка насущенного хліба, віддавати тій праці майже весь свій час — наvertsають власне на цей шлях до освіти. Позашкільне бо навчання не вимагає залишення звичайного свого осідку і зв'язаних з тим витрат, дозволяє продовжувати усталений вже триб життя, не позбавляє того заробітку, що вже мається і що його так тяжко знайти сьогодні, і до того не вимагає великих коштів, на які ми такі бідні.

Те, що ініціатива засновання Інституту позаочного навчання, про який в цьому числі надруковано статтю, належить Українській Господарській Академії в Подебрадах, яка вже виявила так блискуче свій організаційний хист і результати многолітньої роботи якої у всіх перед

очима, те, що на чолі цих заходів стоять випробовані вже й досвідчені українські професорські сили — являється безперечною запорукою поважності справи.

Але щоб заходи ці наших видатних вчених, прихильне відношення до яких чехословацької влади, що його з приємністю відмічаємо, полегшує їх завдання, дали бажаний успіх—того всього мало: треба, щоб їм на зустріч пішла наша молодь, жадна науки; треба, щоб вона широко використовувала цю нагоду; треба, щоб в допомозі тому стало все наше громадянство, без огляду на те, де воно перебуває. Тільки, коли на заклик подебрадських професорів одгукнуться численні кадри нашої молоді, тільки коли Інститут знайде тисячі слухачів повсюди — і на українських землях, і серед еміграції, тільки тоді можна вважати, що діло стало на певні рейки.

Кожен, хто тим побитом побіратиме освіту вищу рідною мовою, не лише зможе здобути собі потрібні знання і підготувати себе до практичної діяльності на економічному ґрунті, але разом з тим матиме і справжнє моральне задоволення. Це моральне задоволення кожному, хто в той чи інший спосіб причиниться до розвитку цього нового у нас діла — участю своєю, вкладкою своєю, своїм вписом до Інституту, дасть свідомість того, що й він вніс свою лепту на збереження того культурного огнища, яке існує в Подебрадах і яке стільки користи зробило для всього народу нашого.

Український Технично-Господарський Інститут позаочного навчання.

З початку біжучого року Українська Господарська Академія в Чехословаччині, з ініціативи Товариства Прихильників УГА і за його фінансовою допомогою, розпочала організацію Українського Технично-Господарського Інституту позаочного навчання при Академії (УТГІ). В кінці літнього семестру організацію цього Інституту було вже закінчено — розроблено програми, плани і методи позаочного навчання та встановлено відділи Інституту, в літі залишилося лише закінчити справу оформлення правового існування Інституту у відповідних чинників чехословацької влади.

В останніх днях міністерство хліборобства Чехословацької республіки, у віданні якого Академія знаходиться, повідомило ректорат Академії, що міністерство дозволяє відкрити Український Технично-Господарський Інститут позаочного навчання при УГА і затверджує

статут Інституту, а тако-ж правила: проходження курсу, переведення іспитів та надавання фахових кваліфікацій закінчившим Інститут. Таким чином існування УТГІ набуло вже формально-правної сили і фактична чинність Інституту розпочнеться з 1 жовтня б. р.

Інститут має завданням підготовляти громадян української національності до практичної самостійної технічної, сільсько-господарської, кооперативної, комерційної та промислової праці по всіх тих фахах і в тому обсязі, що входять до програму навчання Української Господарської Академії, як високої політехнічної школи. Повний курс навчання в Інституті є вісім семестрів. В Інституті буде відкрито зпочатку три відділа: 1) агрономично-лісовий, 2) хемико-технологічний і 3) економічний. Крім того при відділах Інституту відкривається цілий шерг фахових практичних коротко-термінових курсів та курсів з окремих предметів. Закінчившим Інститут будуть видаватися дипломи з фаховими кваліфікаціями: агронома, технолога, економіста і т. д. відповідно до закінченого відділу і фаху, а закінчившим короткотермінові курси — свідоцтва відповідно до фаху курсів.

Методи позаочного навчання в Інституті побудовано так, щоб дати студентам такі фахові знання, які були б рівнозначними зі знаннями, набутими шляхом слухання в школі. Для цього запроваджено комбіновану методу позаочного навчання і відбування практичних вправ в школі (в семінарах, кабінетах і лабораторіях УГА) або місцевих відповідних закладах під керуванням відповідних фахівців, а тако-ж рівнобіжно з цим прийнято комбіновану методу індивідуального і колективно-групового керування студіями шляхом систематичного і обов'язкового кореспондування професорів зі студентами по кожному предмету.

Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання дає можливість набути фахову освіту без затрати великих матеріяльних засобів, без перерви для студента його службової або домашньої праці і без відірвання від свого постійного місця осідку. Для української молоді УТГІ дає можливість набути високошкільну фахову освіту навіть і тим, хто в часи сучасної господарської скрути, або через свої матеріяльні малі достатки навіть перестав мріяти про високошкільні студії. Для тих, хто, хоча і без належної фахової освіти, але вже працює практично в царині сільського господарства, сільсько-господарської промисловости, кооперації, банківництва або торгівлі, УТГІ дає можливість систематичними студіями, не припиняючи свого заняття, набути фахові кваліфікації і цим скріпити своє фахове становище або поглибити свої фахові знання. Помимо індивідуальних вигод для самих студіюючих, УТГІ об'єктивно має спричинитися до збільшення українських національних технічно-господарських фахово-кваліфікованих кадрів, так потрібних для піднесення господарського розвитку нашого народу.

Навчання в Інституті буде платним, однак ця плата є доступна майже кожному. Коштовність студій УТГІ в порівнанні зі студіями на інших високих школах буде значно меншою. Помимо того, студіюючий УТГІ має ту вигоду, яку може дати лише позаочна школа, що він дістає,

крім фахового знання, тако-ж фахову бібліотеку з усіх простудійованих предметів, необхідну в майбутній його практичній фаховій роботі.

Новостворений Інститут є першою нашою національною технічно-господарською школою позаочних високошкільних студій по зразку американських і де-яких європейських позаочних шкіл, однак пристосовано до наших українських умов і потреб.

Про запис студентів до Українського Технічно-Господарського Інституту позаочного навчання ректорат Академії в близькій часі зробить офіційне оголошення. Тимчасом для всіх тих, хто буде цікавитися умовами вступу до УТГІ та правилами про складення іспитів та вправ, канцелярія Академії надсилає інформації на листовні жадання. Писати на адресу: Kancelar Ukrajinske Hospodarske Akademie v Podebradach. Tchecoslovaquie.

Г У Н И Б

(7 вересня 1859 року)

Гуниб... як багато величі й смутку в цьому слові. Гуниб, твердиня Дагестана, останній оборонний пункт його вождя, старого Шаміля, що на протязі 30 років боровся з Росією... Гуниб, символ боротьби, нерівної, героїчної, символ захисту свободи і незалежності проти численного ворога, що не знає милосердя, війська якого йшли неначе хвилі нестриманого океану, розбиваючися об скелі Дагестану, а все таки йшли, йшли без кінця, без лічби і затопили врешті своєю численністю жменю хоробрих, що лишилися вірними своїм святим заповітам боротьби за волю, за незалежність, за свободу своєї країни.

Гуниб — останній бій Шаміля. Гуниб — це його капітуляція приневолена і по своїй гіркості великий жест кінця своєї боротьби. Це було 25 серпня 1859 року по старому стилю, а по новому 7 вересня.

Як це сталося? Спробуємо одповісти коротко на це питання.

З кінця 1858 року царська Росія рішила покінчити цією війною з кавказькими горцями, яку вона почала з 1722 року, коли Петро I пішов на Дербент. Ми не будемо говорити про те, як ця боротьба почалася, не будемо говорити про цілу боротьбу народів Північного Кавказу проти росіян, боротьбу, за якою в свій час слідувала ціла Європа, не будемо говорити про те, що відбувалося до того, скажемо лише, що з призначенням на Кавказ головнокомандуючим військами кн. Барятинського боротьба проти Шаміля прийняла більш методичний характер і план завоювання Східного Кавказу було вироблено самим кн. Барятинським.

В січні місяці 1859 року ген. Євдокімов зайняв з боєм ущелину річки Аргун на Чечні. Цей пункт був дуже великої стратегічної важливості і коли вістка про його зайняття дішла до Шаміля, старий Імам, вождь Дагестана, заплакав. Він зрозумів все значіння цієї окупації. Зайняття цього важливого пункта привело перш за все до окупації всієї

Чечні, яку російські емісари підняли навіть проти Шаміля. Таким чином план росіян — оточити Шаміля мав шанси. Командуючий рішив, що війська підуть проти горців з трьох боків: з боку уже поневоленої Чечні, з Лезгінської лінії і з боку Каспійського моря.

Євдокімов взяв Шалі і пішов вгору по річці Бас, взяв з бою Ачачі і Таузен, і йому таким чином дорога на Ведено була вільною. В березні місяці того ж року Євдокімов підійшов аж до Ведено і оточив його, а 18 квітня після довгої й упертої боротьби взяв його штурмом. Але до цього аул (гірське село) було обернено в руїни вогнем численних російських батерей.

Наступним пунктом був Дарго, резиденція Імама Шаміля. Цікаво послухати що говорить про цей бій дагестанський літописець:

«В 1275 році (1859) численні російські війська підійшли до Дарго. У першій же сутичці Раджабаїла Магомета (одного з наїбів, помішників Шаміля) було забито. Шаміль і даргинці покинули вчасно аул і подалися в нагорний Дагестан. Імам післав свою родину і родини своїх приклонників, разом з казною, гарматами і провіантом в аул Ічішалі. Ворог підійшов до аулу і зразу почав облогу. Мюриди, приклонники Шаміля, якими командував Казі Магомет, син Шаміля, були оточені вогненим кільцем. Не було вже більше їжи, не було чим палити. Холод і голод давалися в знаки захисникам. Було дуже тяжко знайти що-небудь, і в цих тяжких умовах обложені билися два місяці. Врешті росіяне пішли в атаку вночі, зі всіх боків вони штурмували Дарго. Їх було так багато, а атакували вони так швидко і так сильно, що не було змоги їх відбити. Вночі, скориставшись темрявою, захисники пішли з фортеці і розбіглися по всім усюдам. Після цього вже вся Чечня була в руках росіян і зі всіх чеченців лише один не покинув Імама і пішов з ним у нагорний Дагестан. Імам і його приклонники та близькі укріпилися в Ічішалі, а всі останні мюриди розмістилися в аулах Гумбета».

От приблизно в яких виразах дагестанський літописець опсвідає про цей нерівний бій.

Але Шамілеві прийшлося піти і звідси.

В червні місяці Євдокімов перейшов перевали Керкет на Андійському кряжі, що відділяє Чечню від Дагестана. Інший російський генерал барон Врангель ішов від Кумиських степів через Ічкерію на Гумбет і Аргун, звідти він спустився в долину річки Андійського Койсу, яку перейшов в Сагритли. В той же час частини ген. кн. Мелікова йшли на Дідо з боку Лезгінської лінії. В Дідо вони сполучилися з двома попередніми відділами і пішли звідси на Гуниб, куди пішов Шаміль, відступаючи перед багаточисленними військами російського імперіялізма. У Шаміля лишилося мало народу: купка останніх вірних йому мюридів в кількості 327 чол. та 4 гармати.

Гуниб, це був нагорний аул, що знаходився на вершині гори, яка мала форму урізаної піраміди висотою в 4.000 футів над рівнем моря, з майже стрімкими боками. Верхня ж площа, де знаходився аул, мала 10 кв. верстов, а серед маленького пасовиська і аул.

22-го серпня 1859 року три відділи російських військ підійшли до

Гуниба. Шаміль сильно його укріпив і приготувався до своєї останньої оборони. Проти нього було до 30.000 чол. і більше як 50 гармат. Боротьба була нерівна, а результати її всім були ясні.

Російський командуючий послав Шамілеві пропозицію здатися, на що старий вождь одповів з такими гордощами, що росіяне здивувалися його волі: «Най свершиться воля Алаха! Гуниб гора висока. Я стою на горі, наді мною ще вище Бог, росіяне ж внизу — нехай штурмують!»

І тоді почалася облога. Це був останній акт боротьби Східного Кавказу з росіянами. Росіяне зробили демонстрацію з східного боку, більш доступного, в той час, як рішили штурмувати із західного боку.

На світанку 7-го вересня полк. Тергукасов, командир південного крила наказав полк. Єгрову з 1-м батальоном Апшеронського полку, мовчки піднятися на Гуниб. На 6-ту годину ранку колона вийшла на верхню площу Гуниба і переколала в жорстокому бою сотню захисників, між якими потім по оглядинах оказались і жінки. Скоро до цієї колони прилучився 21 стрілковий батальон, що вийшов до Гуниба правіше.

Полк. Тергукасов тоді пішов просто на Гуниб, до якого лишалося ще 8 верстов. З східного боку прийшов полк. Радецький з двома батальонами так званого (іронія долі) Дагестанського полка. Горці відступили в аул і там засіли по саклях (по хатах). Чоловік сто мюридів з шаблями та кінджалами кинулися в атаку і були всі перебиті росіянами.

Отже росіян зібралося на площі Гуниба 4 батальона, майже 4.000 люда, проти 200 борців, що лишилися у Шаміля, і які готові були вмерти за нього, за волю мюридів.

Головнокомандуючий кн. Бяратинський хотів за всяку ціну взяти Шаміля живим в полон і наказав військам зупинитися перед аулом. Він запропонував Шамілеві здатися і пообіцяв життя тим, що лишилися йому вірними, а також жінкам і дітям, що зібралися в Гунибі, бо всяка атака аула і його зайняття в Дагестані завжди супроводилася знищенням всього населення, яке так само все брало участь в бою і захищало свої оселі. Кожду саклю приходилося штурмувати окремо і тоді російські салдати нікого не милували.

За цей час підійшли останні відділи і частини росіян, і їх загальна кількість на площі гори перед Гунибом дійшла до 14 батальонів з 50 гарматами. Захисників, як ми вже сказали, лишилося 200 чол. і 4 гармати, до яких не було набоїв.

Кн. Бяратинський після до Шаміля полк. Лазарева, який і сказав Шамілеві: «Шаміль, всьому світу відомо про твої подвиги і слава про них не згасне в горах, поки стоять самі гори. Скорися волі долі і віддайся на ласку государя імператора, ти цим врятуєш життя тим своїм сподвижникам, що лишилися тобі вірними в самому нещасті»...

Яка трагедія в цьому запропонованні! Яка драма в душі Шаміля! Старий вождь, вкритий ранами, отриманими в боях з росіянами. вождь, що віддав все своє життя, свою енергію на героїчну боротьбу з числен-

нішим ворогом, замислився і завагався між почуттям любови до своїх, в загибелі яких він вже не сумнівався, і між почуттям обов'язку вмерти із зброєю в руках і тим самим ще більше закріпити свою славу в горах Кавказу. Але доля рішила инакше.

Мовчки сів він на коня і виїхав з аула оточений 40 вірними йому мюридами, що тісно його оточили і тримали зброю на поготові для останнього захисту свого улюбленого вождя.

О годині 3 в день Шаміль під'їхав до того місця, де був кн. Барятинський. Люде Шаміля зісталися трохи збоку, а сам він зліз з коня і в супроводі вірного йому і постійного сподвижника Юнуса, підійшов до кн. Барятинського, що сидів на камені в березовому гаю в оточенні свого почоту та штабу. Кн. Барятинський звернувся до нього з докором за його «упертість», що не хотів здатися на почесних умовах і заявив йому, що тепер він полонений і мусить здатися без умов.

Так чи инакше Шаміль здався. Говорять, ніби він просив Барятинського не судити його, простого, вільного горця, що тридцять років боровся за свої гори і тепер, бачучи, що він лишився один, втомився в боротьбі. Але вряд чи це так. Ці слова ви знайдете у всіх російських джерелах, але далі життя Шаміля показало, що таких слів він говорити не міг, тим більше, як-що прийняти на увагу його відповідь на пропозицію здатися, що ми навели вище.

Кінчилася боротьба на Східньому Кавказі. Західній же Кавказ ще продовжував боротьбу до 1864 року, але вже почувалося, що всій цій героїчній добі горців Кавказу прийшов кінець. Гуниб — це символ. Гуниб — це останній бій права, чести з брутальною фізичною силою багаточисленного ворога, резерви якого були не виснажені і який затопив прекрасний Кавказ кров'ю його синів, одним з кращих представників якого був Шаміль.

А. Т.

Черговий конгрес СІАМАС'а

У Відні відбувся в днях 1-3 серпня черговий конгрес СІАМАС'а (Conférence Internationale des Associations de Mutilés de Guerre et Anciens Combattants). До цього союзу входить тако-ж Спілка Інвалідів б. Вояків Армії УНР, як повноправний член, від року 1929.

Перший раз взяла участь делегація Спілки в конгресі у Варшаві 1929 року і перепроводила одностайну ухвалу конгресу, в якій Сімак гостро осудив червону окупацію України й Кавказу. Другий раз вислала Спілка делегацію на конгрес 1931 року до Праги і там прийшлося українським делегатам полк. Проході, полк. Філоновичеві і д-рові Романові Смаль-Стоцькому відстоювати українську справу по різних комісіях. По раз третій взяла Спілка участь у конгресі у Відні, виславши, на жаль, тільки одного делегата проф. д-ра Р. Смаль-Стоцького.

На конгрес з'їхалися коло 200 делегатів з Болгарії, Данії, Німеччини, Франції, Югославії, Австрії, Польщі, Румунії, Чехословащини, на чолі з видатними діячами Сімака — проф. Сорбони Рене Касеном, соціалістичним послом до німецького парламенту Еріхом Росманом, болгарським генералом Нікіфоровим і австрійським послом Брандайсом. Своїх делега-

тів вислала тако-ж Ліга Націй, Міжнародне Бюро Праці (ВІТ) і Британський Лей-он. Святочне відкриття конгресу відбулося 1 серпня о 10 год. ранку в палаті австрійського парламенту і в ньому взяв участь весь урядовий світ Австрійської республіки, разом з державним канцлером Бурешом.

Цю відкриття розпочалися наради комісії: економічної і мирової. В цій останній комісії стояли на порядку дня справи миру і розброєння. Референтами виступили проф. Касен і посол Росман, один представляв справу з німецького становища, другий з французького. Зразом на них забрав слово український делегат і звернув увагу комісії на проблему поневолених народів Сходу, передовсім України. Наш делегат сказав:

«Ми вислухали шойно два знамениті реферати про справу миру і розброєння. Обидва промовці представляють справу так, що як тільки Франція і Німеччина знайдуть спільну мову — то мир Європи запевнений.

Мушу розпочати мою промову малою поправкою: не мир Європи буде тоді запевнений, а мир Західної Європи. Бо про Східну Европу, значить совітський союз, вони свідомо ні слівця не сказали. Тому мушу вам, дорогі товариші, з доручення Спілки Українських Інвалідів, представити, як виглядає справа миру там, на Сході.

Всі ви пригадуєте собі добре ту світлу годину, коли завалилася тюрма народів — царська Росія, і повстали національні держави, держави демократичні, республіки. Та, на жаль, у Москві загнізилася влада недемократична, влада брутального насильства, московський большевизм, що негайно розпочав війну з цими державами. Врешті Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща вийшли побідно, встояли, а ми українці, грузини, карельці, угрійці, Дон, Кубань, Кавказ, Туркестан, татари, — ми жертви цієї боротьби.

Між вами, товариші, багатько соціалістів і певно ще подумасте, що то певно якісь буржуазні правительства були, які Москва тоді поборовала.

Отож ні. Правительство Української Народної Республіки, правительство Грузинської Республіки були наскрізь соціалістичні. Проти них, і проти всіх інших згаданих народів пішла Москва війною, окупувала їх краї і нищить їх від 10 літ безпощадною експлуатацією. Комуністична Москва відбудувала стару царську тюрму народів—ось це є одинокий реальний результат п'ятилітки!

Спитаєте, а що там на окупованих територіях діється? Відповім коротко: боротьба всіх цих поневолених народів під проводом України продовжується. За що ми боремося — питаєте. За право самовизначення народів, за демократію, за свободу преси, слова, віри, науки, організації.

Коли вам, товариші, залежить на мирі в Європі, то пам'ятайте, що справа миру Східної Європи є справою привернення демократії на Сході Європи, є справою самовизначення і волі народів так званого совітського союзу.

Долю совітської в'язниці вже вирішено: визволилися в XIX столітті італійці, греки, болгары, румуни, серби, — XX століття дало волю чехам, полякам, фіннам, естонцям, латишам, литовцям; і наша воля надходить, а з нею мир на Сході.

Без нашої волі — миру на Сході немає. Не про інтервенції якісь у вас прошу, а прошу вас, товариші, тільки про симпатії та моральну поміч для нашої боротьби, а ту моральну поміч дасть нам конгрес, як-що осудить большевицьку брутальну диктатуру над нашими народами прийняттям ось такої резолюції:

«Конгрес Сіамака заявляє, що умовами тривалого миру є самовизначення народів, демократія, свобода преси, слова, науки, в рин і організації».

Промову українського делегата було всією комісією дуже уважно вислухано; внесення було одностайно прийнято і передано в редакційну комісію. Редакційна комісія зрадувала його в такій формі:

Черговий конгрес СІАМАС'а у Відні 1-3 серпня 1932 р.

(Хрестом одмічено укр. делегата проф. д-ра Романа Смаль-Стоцького)

«De toutes manières, une paix durable ne peut être établie que si les peuples sont libres et si leurs citoyens disposent de la liberté de leur personne, de leurs opinions et participent aux responsabilités et au contrôle de la direction de leur propre pays».

Конгрес прийняв на своїй асамблеї 3. VIII це внесення одноголосно. Так Спілка наших інвалідів знову виборола добрий успіх на міжнародньому терені, успіх не тільки для України, а для всіх поневолених Москвою народів.

Відень, 10. VIII. 32.

Жук.

З міжнароднього життя.

— Дальньо-азійські справи.

Події на Далекому Сході Азії за останній час неначеб-то починають прибирати гостріший характер не стільки з середини, скільки на зовень, у міжнародніх взаємовідносинах. Зв'язано це з так званою комісією Літтона.

Історія тої комісії така. Як відомо, ще минулого року, коли почався

японо-китайський конфлікт, Китай звернувся до Ліги Націй з вимогою, щоби Ліга, за допомогою свого морального авторитету як збройної сили своїх членів, обороняла його від Японії й припинила японську експанзію на азійському суходолі, викинувши їх війська з окупованої ними Манджурії. Відомо тако-ж, що Ліга, хоч велика більшість її членів і стояла немовби на стороні Китаю, не знайшла в собі того авторитету, ні в своїх членів отой збройної сили, а спромоглася лише на те, що вибрала міжнародню комісію із представників заінтересованих і нейтральних держав, на чолі з лордом Літтоном, яка виїхала б до Манджурії й на місці вивчила цілу оту справу. Комісія виїхала, але не зразу, бо членам треба було з'їздитися з різних частин світу. Коли ж вона нарешті прибула до Манджурії, то застала там цілком нові обставини, а саме: Манджурія була вже не китайською провінцією, а стала незалежною державою Манджу-го, як її звуть манджурські громадяне. Після того для комісії найліпше властиво було впрост повернутися до Європи, але вона того не зробила, а залишившись на кілька місяців в Манджурії, виконала своє перестаріле завдання, зібрала матеріял і вивчала таки справу на місці.

Тепер Літтон з товаришами повертається до Європи, щоби зробити свій доклад перед Лігою Націй. Доклад той ні в цілому, ні в частинах своїх поки що не опубліковано, але заінтересованим сторонам зміст його відомий, а в пресі з'явилися звістки, що в н дуже не сприятливий для Японії. Инакше воно, як здається, й не могло бути, бо й комісію складено було в такий спосіб, щоб вона не могла стати на японській стороні. Про цю комісію та її працю десь на Далекому Сході Азії світова опінія наче-то була позабула, тепер вона, а з нею й ціла манджурська проблема має наче-то знову стати на порядок міжнароднього політичного дня.

Найближче заінтересовані в цій справі, явна річ, Китай та Японія, але їх взаємні позиції означилися з першого ж дня і нічого нового в них і зараз немає. Для Китаю проголошення незалежної Манджурії це початок не лише фактичного, який настав вже давно, але й формального роспаду гнилої азійської його великодержавности. Для Японії — це зріст її могутности, бо закріпила вона за собою на континенті не тільки великий ринок для збуту своєї продукції, але, допомогши повстанню нової держави, придбає там нового союзника й твердий плацдарм для можливої боротьби з найбільше небезпечним для неї противником — большевицькою і всякою иншою Росією, а тако-ж і з другим — тим, що знаходиться по другий бік Тихого океана — із Сполученими Штатами. Китай, як відомо, на початках борювся проти Японії не тільки в Женеві та в Парижі на засіданнях Ліги Націй, але й збройно в Манджурії та біля Шанхаю; тепер, як здається, його збройна сила вже вичерпана, і боротьбу свою він продовжує як мож— дипломатично. Японія, з свого боку, зломивши збройний опір противника, на дипломатичні його виступи звертає мало уваги, а продовжує систематично своє діло в Манджурії. Як і в який спосіб—про це не раз розважалося на цьому місці, і повторювати того нема рації.

На сьогодні ціла справа наче-то подекуди м'яне свій аспект з той причини, що на міжнародній поверх виступає вказана комісія Літтона. Перед Японією встает перспектива нової дипломатичної боротьби за манджурську проблему, по-перше, в Лізі Націй. Бо ж Ліга ранше чи пізше мусить таки заслухати доклад своєї власної комісії і так чи инакше поставитися до нього. Яке буде те становище Ліги, поки-що не знати. Але, як здається, в Японії очікують найгіршого, а саме того, що Женевська інституція знову, і на цей раз виразно, стане по боці Китаю. Як-будуть од того наслідки? Японські політики вже наперед на це відповідають. Для манджурської проблеми не буде від того жадних наслідків, справа йтиме своїм шляхом далі. Але для Ліги Націй наслідки будуть, бо Японія вийде зі складу її членів. Може для Японії це буде й не легко, бо стане всна в світі до певної міри ізольованою, але для Ліги це буде безперечним ударом. Її авторитет уже надщерблений тим, що до її складу не входять Сполучені Штати. Коли ж од неї одійде й Японія, то це означатиме, що в ній не буде не тільки Америки, але до певної міри й Азії, бо зостануться в ній лише

європейські держави та латинські американські республіки, а цього для світової інституції наявно дуже мало. Може тому ця загроза японська вплине на Лігу Націй в такий спосіб, що вона, як і торік, знайде якусь примиренну формулу в цій справі, таку, щоб нею більш-менш було врятоване «лице» Ліги, але щоб вона одночасно не образила і Японію. Така була досі уся загальна тактика Ліги Націй, такою вона мабуть таки зостанеться і в цьому випадку.

Складніше стоїть справа з противниками Японії, які обидва стоять поза Лігою, а саме з ССР та Сполученими Штатами. Властиво, з цією останньою державою, бо про большевиків нема що говорити. Світіти, як вогню, боятися збройного конфлікту з Японією і за всяку ціну дбають про те, щоб той конфлікт не вибух якось уже тепер, ще до зими. Дипломатично вони безсилі, і тому єдино, що вони там на місці можуть робити, це уступати. Харбинський кореспондент емігрантських російських «Посл. Новостей», газети наскрізь ворожої японцям і союзної большевикам щодо манджурської проблеми, дуже влучно схарактеризував взаємовідносини світів і Японії на Далекому Сході Азії. Він пише:

Тут (у Харбині) не можна дати категоричної відповіді на питання, чи не стоїмо ми на передодні наподоблення манджурського експерименту уже не на китайській, а на російській землі... Щодо совітської Росії, найбільше заінтересованої в Манджурії держави, то (японцями) засвоєний тон, що не припускає жадного спречання. Світіти й Японія — це два грати на шахматному полі, з яких останній за кожним ходом проголошує — шах! — а перший так само з кожним ходом розстається з якоюсь своєю фігурою.

Інша річ — Сполучені Штати Північної Америки. Японії вони не так то боятися, а дипломатичної сили мають досить. Цю останню вони й почали начеб-то активізувати проти Японії, використовуючи для того зміст докладу комісії Літтенберга й готуючи відповідну для них світову опінію в цьому напрямі. З самого початку японо-китайського конфлікту, Сполучені Штати, як відомо, зайняли гостру позицію щодо експанзії Японії на азійському континенті. Вони проголосили, що поступовання японців порушує так званий договір дев'яти держав про недоторканість китайської території, а тому Штати наперед не визнають усіх тих змін, що стануться на Далекому Сході Азії. Японці на це одповіли їм тим, що допомогли Манджурії проголосити себе незалежною державою, спосилаючися на визнаний найперше самою Америкою принцип самовизначення народів.

Цей факт викликав дуже цікаву, особливо для нас, японо-американську полеміку, правда не цілком офіційну, але вже напевно цілком офіційною. У відповідь на незалежність Манджурії американці поставили таку тезу: що-правда, мовляв, ми визнаємо принцип самоозначення народів; але визнання якоїсь нової держави на основі цього принципу може статися лише тоді, коли та держава повстала виключно силами свого народу, без якоїсь інтервенції чи допомоги з-зовні. Проти цього японці виставили свою тезу, а саме: раз уже, мовляв, визнавати принцип самоозначення, то треба його визнавати без всяких оговорок. Бо, коли прийняти оту американську оговорку, то треба було б не визнавати ні одної нової держави, тому, що всі вони повстали за чужою допомогою; більше того, треба було б одкидати і визнання Сполучених Штатів Північної Америки, бо самовизначалася і ця республіка за інтервенцією і допомогою колишньої королівської Франції.

Ця полеміка нагадала автору цих рядків одну розмову з року 1919, що точилася між американським послом в одній із середньєвропейських держав і українським представником у тій же державі.

Ладний американець намовляв упертого українця:

— Чому ви не хочете жити в одній державі з росіянами? Це ж ваші брати, правда не рідні, а двоюродні, але братам не годиться сваритися. Українець відповів:

— Це правда, що не годиться, але такі речі час од часу трапляються в світі. От, наприклад, ви, американці, ви безсумнівно брати з англійцями, і то ще й рідні, а жити з ними в одній державі не захотіли і відколотися.

Американець подумав і сказав:

— Так беру свої слова назад, бо ви маєте рацію.

Американець м'г признати українцеві рацію, бо це для нього жадних наслідків не могло мати.

На колючу ж японську тезу американці не одповіли нічого, а замість того стали готуватися до боротьби за своє толкування Вільсоновського принципу.

Поки-що ця підготовка йде, явна річ, у площині чисто дипломатичній і зачалася вона так. Американський міністр закордонних справ виступив з публічною промовою, в якій розвинув нове толкування пакта Келлога-Бріана. Пакт цей, як відомо, заборонив усяку війну між державами, але не додав до того жадних реальних санкцій, а тому зостався мертвою буквою у практиці міжнародній. Американський міністр вирішив надати йому нову силу, вказавши на те, що начеб-то згідно з пактом Келлога, на випадок якогось збройного конфлікту, держави не мають права залишитися байдужими, а мусять негайно зібратися на спільну конференцію з тим, щоби припинити той конфлікт і покарати винуватого в ньому. Про Японію, звичайно, при тому нічого не говорилося, але цілий світ одразу зрозумів, що вістря американського толкування спрямоване безпосереднє проти неї.

Навколо цієї своєї тези працює зараз горлячково американська дипломатія в усю більших і менших державах світа, не минаючи навіть і СССР. З свого боку японці, не обмежуючися працею чисто дипломатичною, роблять практичні кроки для забезпечення свого нового становища на азійському континенті. Одним з таких кроків являється реорганізація японського представництва в Манчжурії, другим — визнання Манчжурії de jure та підписання вічного з нею політичного і військового союзу. Ці останні кроки, на час, коли писано ці рядки, ще не докнані, але, як про те повідомляє японське міністерство закордонних справ, зроблено це буде в найближчих днях. Літа Нації і Сполучені Штати будуть таким чином поставлені перед довершеним фактом, з яким дипломатично боротися буде майже неможливо, а фактично — дуже тяжко, бо для того довелось-б проголошувати Японії війну, т.б.-то знов же такі начеб-то порушувати пакт Келлога. Вістря нового американського толкування могло б тоді, логічно беручи, звернутися перше за все проти них самих.

Третім практичним кроком Японії, як про те промайнуло в пресі, начеб-то має бути допомога народам Забайкалля на шляху їх самоозначення. Але про це передчасно поки-що говорити, бо крім голих поодиноких звісток, нічого ще практичного невідомо.

У такому стані знаходяться зараз дальні-азійські справи. Не досягли вони ще найвищої точки свого напруження, але з усього видно, що народжується там нова перестановка міжнародних сил і інтересів, а одночасно з тим повстають до нового, бо державного, життя старі і нові народи азійського континента, а серед них є і молода галузь української нації.

Observer.

З преси.

Румунська кишинівська газета «Curierul» в одному з чисел цього тижня надрукувала довгу передовицю за підписом проф. Переца, присвячену Україні — «сусідці і натуральній союзниці Румунії».

«...Після великої війни, що стряснула світом і принесла незалежність численним народам, які досі перебували у ярмі,

все-ж залишилися ще мільйони людей, для яких сонце волі заблищало лише на мить і знов було заступлено чорною хмарою большевизму.

«Як Україна, так і Грузія, Азербейджан, Північний Кавказ і Туркестан продовжують жити в кайданах, в той час коли будівничі миру, що мав бути встановлений на підставі самовизначення народів, кокетують з катями і постачають їм зброю, що дає їм змогу далі гнітити народи, нічим з совітською Росією не зв'язані, ані расою, ані мовою, ані ідеалами, ані інтересами, ані традиціями — так само як не були вони зв'язані і з Росією царською.

«... Україна — це наша сусідка, з якою нас в'яжуть стільки споминів. Їй віддавали ми наших князівен, як наприклад Тимошеві. Наш Дука і наш Підкова там колись гетьманували. Київські школи широко відчиняли двері для нашої молоді, що прагнула науки. За те ми дали їм молдавського князя Петра Могилу, великого організатора українського церковного і культурного життя. Україна — це наша сусідка, що, ставши незалежною, не завагалася визнати наші права на Молдавію до Дністра і яка завжди буде нашою природньою союзницею проти імперіалістичних тенденцій Москви».

Автор закінчує тим, що

«сила може цілком задушити право, але вона не має змоги вирвати його із свідомости народів».

Перед тим він дуже влучно наводить цитату з Марка Вовчка про героїчний патріотизм українських козаків і висловлює переконання, що

«вогонь патріотизму досі не згас серед українців»,

і що вони

«уважно прислухаються до кожного доброго слова, що будить в них надію».

В цьому проф. Перец не помиляється, бо українці дійсно вміють цінити прихильні до них відношення, бо воно зміцнює в них певність досягнення своєї мети.

Спілка Українських Інженерів у Франції з глибоким сумом сповіщає про передчасну смерть члена Спілки дипломованого інженера-хемика

Авксентія ПОЛІЩУКА,

яка наступила 6-го серпня с. р. в Tauves, dépt. Puy de Dôme.

Хроніка.

З життя української еміграції.

У Франції

— З українського життя на Рів'єрі. В кінці місяця серпня генеральний секретарь Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції п. В. Никитюк відвідав українські колонії в м. м. Каннах і Ніці.

Приїзд генерального секретаря радісно вітали всі українці, що протягом свого перебування на Рів'єрі не приймали у себе представників наших організацій у Франції.

На зборах українців як в Каннах, так і в Ніці п. Никитюк знайомив присутніх з працею в Союзі та взагалі подав широкі інформації про стан української справи.

На нарадах з представниками Громад та членами Військового Товариства було вироблено плани щодо переведення пропаганди української справи та внутрішньої діяльності названих колоній.

21-го серпня в м. Каннах відбулися збори членів Військового Товариства. На зборах з ініціативи зв'язкового Головної Управи Товариства п. хорунжого Писарюка було постановлено улаштувати в Ніці великий бал-концерт.

— Загальні збори Культурно-Освітнього Гуртка ім. Т. Г. Шевченка в Діжоні. У неділю 27-го серпня с. р. відбулися в Діжоні загальні збори Культ.-Осв. Гуртка ім. Т. Г. Шевченка, на яких було переобрано президію. До нової президії увійшли пп.: Ховхун Іван — голова, Чорноног Гнат — секретарь, Громенко Петро — скарбник та бібліотекарь.

Нова президія має на меті полагодити наступні справи: 1) оживити громадське життя, яке було завмерло, 2) нав'язати стосунки з муніципальною, як рвенож зі студентською бібліотекою місцевого університету, 3) організувати екскурсію до місцевого музею, 4) заохочуватися безробітними членами Гуртка.

До українських громадян!

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине,
От де, люде, наша слава,
Слава Україні!*

Т. Шевченко.

Український нарід має непереможну зброю, що відзброює навіть його ворогів — свою пісню... Зрозуміла це молода українська держава, висилаючи в 1919 р. закордон «Українську республіканську капелю» під орудою геніяльного її диригента — О. А. Кошиця. Для пропаганди української націо-

нальної справи «УРК» зробила мабуть більше, ніж усі дипломатичні місії та бюро преси разом взяті. Чудово це висловив один фламандський критик, порівнявши світове турне У. Р. К. з хрестовим походом. «Немає промов; не роздають брошурок і мап — писав він — тільки співають». І чого ніколи не зроблять ні брошурки, ні мапи, ні промови, бо книжок не читають і промов так само не слухають, можуть зробити ці пісні. Сотні і сотні були захоплені цими піснями, коли всі українці так співають, як члени

цього хору, то ді цей на рід в ар т и ї б і л ь ш е н і ж с в о є ї в о л і ».

Це дійсно так! Своєю піснею, своїми колядками, щедрівками та могутніми кантатами, в геніяльно-мистецькому виконанню У.Р.К. — здобула Україна на порозі своєї державної самостійності широкі симпатії Зах. Європи, а відтак обох Америк.

Українському народові не пощастило однак довершити свою визвольну боротьбу повною національною перемогою. Замовкла тако-ж закордонно його пісня. Розпалася славетна капела. Розійшлися по світу її співаки, ці герольди української національної волі...

Річ зрозуміла, що у ці часи українського лихотління виринув проєкт відновлення У. Р. К. та використання української пісні, як засобу пропаганди, котра має нагадати культурному світові, що український на р і д ж и в е, н е п о м е р і н е х о ч е в м е р т и, п е в н и й, ш о з н а й - д е з р о з у м і н н я і с и м п а т і ї д л я с в о ї х в и з в о л ь н и х п р я м у в а ь с к р і з ь, д е в и з н а ю т ь щ е п р а в д у, л ю б л я т ь к р а с у т а ш а н у ю т ь с в о б о д у. В і д г у н у в с я т а д а в с в о ю з г о д у щ е р а з п р о й т и п о с в і т у « х р е с т о в и м п о х о - д о м » у к р а ї н с ь к о ї п і с н і в е л и к и й і ї м а й с т е р т а і н т е р п р е т — О. К о ш и ц ь. В і д г у н у л и с я т а к о - ж ч е х и, я к і в и я в и л и з а о с т а н н і р о к и с т і л ь к и п р и я т е л ь с ь к о г о з р о з у м і н н я д л я у k p a ї н с ь к о ї к у л ь т у р и, у м о ж л и - в л ю ч и ї ї п л е к а н н я п і д з а х и с т о м Ч е х о с л o в a ц ь к о ї д е р ж a в и т a н a р o - д у.

Так оце саме заклалося у Празі «Товариство прихильників української пісні» з метою відновити славну «У. Р. К.» під орудою О. Кошиця. На чолі його стоїть відомий чеський композитор і голова Чехословацької Академії Наук та Мистецтва, проф. др. Й. Б. Ферстер. В складі його фундаторів є знавець української пісні та автор нарисів про У. Р. К. видатний чеський музиколог — проф. Карл. Універ. др. Зд. Нездли й, далі проф. чеської державної консерваторії, міністерський радник др. Й. Бранбергер,

проф. державної чеської консерваторії Яр. Кржічка, радник магістрату головного міста Праги інж. О. Шоурек...

Звичайно, справа, про яку тут мова, має тако-ж свій суто-практичний, себ-то, матеріальний бік. Організація нової української капели вимагає попередніх коштів, — відтак її перебере імпресаріо, що влаштує подорож цього хору спочатку по Європі, а потім до Америки, де, між иншим, проєктється його виступ у 1933 р. в Шикаго на міжнароднім співацьким фестивалі, що входить у програму шикагоської світової вистави.

Ці організаційні кошти кругло обраховано на 3.500 доларів. Товариство ставить своєю ціллю ці кошти здобути. Через це фундатори «Т. П. У. П.» звертаються оцим закликом до всього українського й чеського загалу з проханням відгукнутися на нього та внести вкладку на організаційний фонд цієї установи. Звертаємося до всіх: заможних і вбогих, меценатів і установ, поокремих діячів та колективів, певні, що кожен по змозі спричиниться до зреалізовання цього фонду, від якого залежатиме повстання нової української капели. Закликаємо записуватися у члени нашого Товариства. Віримо, що кожен свідомий українець відгукнеться чинно на цей заклик. Хай кожен дасть, що може: один більше, другий менше, але вс! Так непомітно майже складеться потрібний організаційний фонд. Адржеж таким чином і з таких масових вкладок чехи збудували свій гарний та монументальний «Національний театр». Українці хай таким чином зорганізують свій національний хор для пропаганди рідної справи. «Не може бути кращої досконалішої пропаганди для того — писав славетний французький историк та приятель України, проф. Ш. Сеньбос під вражінням паризького концерту У. Р. К. в листі до О. Кошиця — щоб дати світові пізнати українську націю. В а м з а п е р е ч у ю т ь і с н у в а н н я в а ш о ї н а ц і ї, о т ж е в а ш і с п і в а к и д о в о д я т ь

світові, що ця нація має незрівняно-могутню і музикальну душу». Хай отже знову залунає по цілому світу українська пісня, в якій втілена душа народу! Хай кожен прикладе руку до повстання Української Капели Ол. Кошиця. Хай українська пісня поширює серед народ в «Славу України» та своєю красою промочує шлях до визволення українського народу!

Зі Управу «Товариства П.У.П».
Др. П. Б. Ферстер в. р.
т. ч. голова
Інж. А. Галька в. р.
т. ч. заступник голови.
Б. Самойлович в. р.
т. ч. секретар.

— Товариство Прихильників Української Пісні в Празі.
Метою Т-ва є: плекати та пропагувати українську музику взагалі та український спів з окрема.

Для досягнення цих цілей Товариство має на меті: а) Публічні концерти та утримання хору, б) Вистави та розправи про українську музику, в) Видання писемних розвідок та творів, предметом яких є українська музика, г) Удержування взаємин з іншими муз. товариствами та ширення знання про музику взагалі, ґ) Підтримування народних та товариських підпринять (як мають на меті цілі, ззначені в точках а)—г), особливо чеськословацьких та українських.

Додаток: І. Член фундатор

зложить одноразову вкладку найменше 500 кч.; 2. дійсний — найменше 24 кч. річно; 3. підпомагаючий — найменше 60 кч. річно.

Управа Товариства: голова — Президент Академії Наук та мистецтва др. Й. Б. Ферстер.

Містоголови: міністерський радник проф. др. П. Б. Бранбергер; інж. А. Галька, надінж. буд. підпр.

Члени управи: проф. Карл. Університету др. Зл. Несдлий, адвокат др. Й. Левенбах, доцент Укр. Господ. Академії в Подєбрадах О. Бочковський та Б. Самойлович.

Ревізійна Комісія: голова радник міністер. соціал. опікув. др. прав В. Гофман. Члени: доц. Укр. Господ. Акад. в Подєбрадах др. В. Королів-Старий, др. медиц. В. Наливайко.

Культурна Комісія: голова — проф. держ. консерват. проф. Яр. Кржічка. Члени: проф. Карл. Університету др. О. Колесса; письменники: Л. Куба та др. О. Олесь.

Господарська Комісія: голова — інж. М. Тренет, директор контр. та статист. відлду заводу Чесько-Моравсько-Кольбен. Члени: радник маїстр. м. Праги інж. О. Шоурек, дир. Чеськосл. Музич. Матиці В. Мікота та інж. П. Цісар.

Гроші просимо надсилати на адресу: Anglocoskoslovenska Banka v Praze, bezny ucet 49417, Pro «Spolek Pratel Ukrajinske P.sne v Praze» Ceskoslovensko—Evrora.

Зміст.

— Париж, неділя, 11 вересня 1932 року — ст. 1. — Український Технично-Господарський Інститут Позаочного Навчання — ст. 2. — Алі Акбер бей Топчибаші. Гуниб — ст. 4. — Жук. Черговий конгрес СІАМАС'а у Відні — ст. 7. — Observer. З міжнародного життя — ст. 9. — З преси — ст. 12. — Хроніка: З життя укр. еміграції: у Франції — ст. 14. — До українських громадн — ст. 14.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — **Комітет.** Адміністратор: **Іл. Косенко**
Le Gérant: M-me Perdizet.